

delo, saj se njegovo slikarstvo v impulzivnosti močno razlikuje od siceršnjega bavarskega slikarstva tega časa. Sicer pa bi bilo večkrat tudi v tako zgoščenem besedilu umestneje poseamezno splošne oznake zemljepisnih povezav, kot npr. tirolsko, koroško ipd., nadomestiti s konkretnjšimi navedbami izvorov, saj nam marsikdaj šele te povedo bistveno.

Glavnino Steletove knjige tvorijo tehnično dovršene barvne reprodukcije, ki jih dopolnjujejo črno-bele v katalogu. Predstavljajo reprezentančen izbor obravnavanega gradiva, ki v precejšnji meri sledi smernicam v dosedanjih Steletovih publikacijah, med njimi pa je tudi nekaj lepih novih ilustracij, med katerimi moramo omeniti predvsem freske Marijine kapele celjske opatijske cerkve in pa grajske kapele na Turjaku. Ob vsej hvali, ki jo lahko izrečemo za ta slikovni kompandij, pa kaže opozoriti, da so nekajkrat med kriteriji za izbor barvna in kulturnozgodovinska privlačnost in ne nazadnje tudi domačnost prikazanih spomenikov pretehtali likovno kvaliteto in umetnostnozgodovinski pomen; tako bi bilo npr. želeti več Kamnega vrha namesto Visokega ali pa s Sv. Primoža tudi kakšen prizor iz Marijinega življenja, kjer je med znanimi slovenskimi primeri menda prvič, da se perspektiva korektno uveljavlja.

Knjigo sklepa katalog najpomembnejših spomenikov, ki poleg kratke umetnostnozgodovinske ocene in glavne literature v večini primerov prinaša še sheme poslikave in podrobno naštevaje ohranjenih in ikonografsko ugotovljivih prizorov. To za knjigo prepotrebno delo je prispeval Damjan Prelovšek. To je prvi primer takšnega kataloga pri nas in zasluži vso našo pozornost. Vendar se tudi ob pregledovanju tega kataloga tu in tam utrne kaka kritična misel. Vsekakor bi si bilo na posameznih mestih želeti bolj pregledno ureditev spomenikov in, četudi to ne more biti korpus slovenskega srednjeveškega slikarstva, bi kazalo sistem uvodne ocene poenotiti (tako ni povsod podana datacija, čeravno jo je mogoče prebrati iz glavnega besedila — neizogibno bi bilo tudi navesti, kdaj so bile opisane freske odkrite). Včasih je zaznati, da se je sestavljalec kataloga odločil za drugačno (in pravilnejšo) oceno (Prilejske je postavljeno v čas 1460—1470, v besedilu še vedno sreda 15. stoletja; za mlajšo plast v Selu v Prekmurju se

ni mogel odločiti za »italijansko usmerjenega slikarja okoli 1400«, kot je to v kazalu k tab. 16 in 17). Nehvaležno delo ikonografskega popisa je, kot kaže, opravlil predvsem v naslonitvi na Steletove Zapiske, ki pa niso vselej zanesljivi. Majhno sondiranje s podatki, ki so nam na razpolago, more odkriti, da bi se dala kaka drobna bela lisa v popisu izpolniti, druga popraviti. Med svetniki v lunetah na Visokem pod Kureščkom sta npr. na št. 2 Urban (z grozdom) in na št. 6 Miklavž (s tremi hlebci kruha), med apostoli v tej cerkvi sta na št. 13 in 18 verjetneje Matija in Tomaž. Na Muljavi si od št. 10 slede verjetneje Matija, Tadej, Simon ali Matej, Simon ali Jakob mlajši in Filip. V žirovniškem prezbiteriju je desno ob Ahaciju pač Erazen (z žebli za nohti!). Aposteljska mučenikstva v Žirovnici (kot tista v Mošnjah in Ratečah) se dajo brez oporekanja v celoti določiti, tudi za manjkajoča polja, ker so urejena po apostolskem Credu (kot bo to pokazala ena od prihodnjih študij pisca pričujoče ocene). S tega vidika sta v Žirovnici na št. 10 Obglavljenje Jakoba starejšega in na št. 4 Mučenje Jakoba mlajšega. Aposteljska vrsta na Vrhu nad Želimljem se da v celoti spopolniti z Barnabo na čelu (št. 7 je Matija, 8 Jakob mlajši, 9 Filip), medtem ko sta št. 36 in 37 zamenjani. V Mirni na Dolenjskem manjka Janezov prizor na severovzhodni korni stranici.

Teh nekaj opomb naj samo pokaže, da je priprava takšnega kataloga zahtevno in nehvaležno opravilo in da je že sam namen vsega upoštevanja vreden; vsekakor pa je to še vedno tehten in nenadomestljiv del knjige, ki bo prišla na častno mesto v slovenski umetnostnozgodovinski bibliografiji.

Janez Höfler

OLBRICH BLAŽIČEK: *Barockkunst in Böhmen*. Artia, Praga 1967. 193 strani, 157 slik.

KURT WOISETSCHLÄGER-PETER KRENN: *Alte steirische Herrlichkeiten*, Styria, Gradec 1968. 95 strani, 216 slik.

Pisanje knjižnih ocen nam zadnja leta ne gre kako posebej od rok; zlasti tujih umetnostnozgodovinskih del, ki bi jih bilo vredno oceniti, se je nabralo za dober kup. Prav malo pa je znakov, da si bo kdo od piščočin ljudi naše

stroke vzel čas in poskušal poravnati zamujeno...

Tudi s pričujočimi vrsticami, ki jih posvečam dvema knjigama iz omenjenega kupa, seveda komaj za spoznanje zmanjšujem naš dolg do novih ali boljše že kar dovolj starih in neocenjenih publikacij. Odbral pa sem dve deli, za kateri menim, da su med tistimi, ki obravnavajo srednjeevropsko in torej nam bližjo umetnost, ne bi smeli prezreti, četudi sta izšli eno pred sedmimi in drugo pred šestimi leti.

To sta delo Olbricha Blažička Baročna umetnost na Češkem, ki je izšlo v založbi Artia v Pragi leta 1967 in smo ga dobili k nam v nemškem prevodu (*Barockkunst in Böhmen*) in knjiga *Alte steirische Herrlichkeiten*, katere avtorja sta graška kolega Kurt Woisetschläger in Peter Krenn, izdala pa jo je založba Styria v Gradcu in nosi letnico 1968.

Ime Olbricha Blažička je že štiri desetletja tesno povezano s preučevanjem češkega baroka. Za našo uporabo se je pisec najbolj uveljavil s pregledom o kiparstvu (*Socharstvi baroka v Čechach*, Praga 1958), znan pa je tudi po razpravah o slikarstvu, grafiki itd. Seveda je preučevalcev, ki so se doslej ukvarjali s posameznimi panogami v češkem baroku, za dolg seznam. Blažičku pa gre nedvomno za sluga za najnovejši sintetični prikaz celotnega umetnostnega ustvarjanja na Češkem v 17. in 18. stoletju.

Podobno kakor v času gotike je zavetela umetnost v tej deželi tudi v baroku. Češka, ki leži v središču Evrope, je skozi stoletja odsevala vplive različnih kulturnih tokov, a je tudi sama prispevala k evropski umetnosti svoj delež. Praga je bila v baroku mesto, kamor so prihajali ustvarjalci iz vodilnih umetnostnih dežel, postala je središče, ki je vsrkavalo in hkrati izžarevalo in ki je kazalo poteze mednarodnega, a tudi specifično češkega snovanja. V češki inačici evropskega baroka smo priče značilnemu razvoju tega sloga: češka posebnost je v izrednem mnogozvočju in ubranosti umetnostnih panog, v dosežkih, ki se kosajo z vrhunskimi deli evropskega baroka, značilno pa je tudi prelivanje in izžvenevanje češkega baroka v območje ljudske umetnosti.

Pravilna je Blažičkova ugotovitev, da čeških del nikakor ni moč obravnavati kot nekakšno varianto nemškega baroka. Med mojstri, ki so

ustvarjali na čeških tleh, je bilo prav gotovo poleg drugih tudi mnogo Nemcev. Presojanje baročne umetnosti po nacionalnem poreklu ustvarjalcev pa bi bilo hudo zmotno, saj so bila tedanjim ljudem nacionalna opredeljevanja poznejšega in tudi še našega časa povsem tuja. Tudi druge evropske dežele kažejo po svojih umetnikih v baroku mozaični etnični sestav. Tako je mogoče v celoti soglašati z A. Matejčkom, ki vidi v češki ustvarjalnosti »samoraslo in plodno vejo mednarodnega baroka«.

Nekaj podobnega se je v skromnejši meri dogajalo tudi pri nas. Tudi Slovenija je s pridom presnavljala tuje pobude. Kakor na Češkem zasledimo v baroku tudi v naši umetnosti, ki je sicer pogosto nastajala pod rokami prišlecev, lastne likovne poteze in, si parva licet componere magnis, nekajkrat je tudi z naših tal odmevalo v srednjeevropski baročni umetnosti kar dovolj glasno.

Blažiček obravnava razvoj v sedmih poglavjih. Sleherno od njih zaokrožuje s tem, da predstavi sočasno dogajanje v arhitekturi, kiparstvu, slikarstvu in grafični umetnosti. Tako sledimo razvoju v vsej njegovi razsežnosti. Poleg vrhunskih moči kot so, postavimo, v arhitekturi G. B. Mathey, G. Santini ali arhitekti iz rodine Dienzenhofer, v kiparstvu M. B. Braun, F. M. Brokoff ali I. F. Platzer in v slikarstvu K. Škreta, P. J. Brandl, J. Kupecky ali W. L. Reiner, se zvrščajo pred nami neštivilni drugi, ki prenašajo vodilne zamisli v provinco in v široke plasti poljudnejšega in ljudskega snovanja.

Češki barok, kot se nam v besedi in sliki predstavlja s strani v Blažičkovi knjigi, je nedvomno odkritje tudi za tistega, ki mu umetnost te dežele ni neznanka: presenetljiv je zaradi italijanskih potez v tlorisih in bogati plastičnosti svojih palač in cerkva, v barvitosti svojega slikarstva, ki se včasih razpoje po flamsko, in spet v berninijevskem kiparskem postulatu, na katerega cepijo domači mojstri lastna spoznanja.

Omenil sem že, da je odlika knjige v sintezi, ki je strnila dolgoletna in sistematična preučevanja češkega baroka. Med temi deli najdemo mnogo monografskih obdelav umetniških osebnosti in več kompleksnih obravnav celotne baročne dobe na Češkem. Blažiček podaja to izredno obsežno in mnogovrstno snov v klenem in razum-

ljivem jeziku, ne da bi pri tem pomenostavljaj ali opuščal specifičnosti posameznih, za spomenike češkega baroka bistvenih pojavov. Nadvse zgovorno podpirajo besedilo izbrane slike, ki jih ni malo in ki so vse dobre.

Knjiga je izčrpna in tudi na zunaj mikavna informacija o češkem baroku. Lahko bi jo imenovali kamenček, ki je manjkal v mozaiku evropskega baroka, pa tudi okno, ki se vabljivo odpira h globljemu spoznavanju tega cvetočega obdobja češke kulture.

Pri Blažičkovi knjigi sem poudaril odločilno vlogo učinkovitih fotografij. Prav tak pglavitni element pa je fotografija tudi v naslednji knjigi, ki jo hočem omeniti. To je delo *Alte steirische Herrlichkeiten* Kurta Woisetschlägerja in Petra Krenna, vodij Galerije starejše umetnosti in Deželne orožarne v Gradcu. Če ostanemo pri fotografijah kot odločilnem mediju umetnostnozgodovinskih publikacij, je treba povedati, da je avstrijska Stajerska že pred leti prek izbranih posnetkov, ki so spremljali zgodovinske tekste, opozorila na svoje umetnostno premoženje. To so bila zajetna dela pokojnega dr. Rochusa Kohlbacha. Vrednost teh del je bila nemara manj v umetnostnozgodovinskih zaključkih kot prav v prezentaciji dotlej neobjavljenih zgodovinskih podatkov in pa, kot rečeno, v bogastvu dobrih slikovnih informacij.

Knjiga o štajerskih umetnostnih zakladih zasleduje nekoliko drugačne cilje. V razponu od romanike v 11. stoletju do izzvenevajočega baroka ob začetku 19. stoletja želi predstaviti z 216 posnetki najpomembnejše štajerske spomenike arhitekture, slikarstva, kiparstva in nekaterih umetnoobrnih dejavnosti. Je torej razkošen slikovni album o kulturi v štajerski deželi, album, ki je odbran s premislekom: enkrat po pomembnosti spomeniškega gradiva in drugič po učinkovitosti fotografije. Oboje povezuje še drugi pglavitni element te knjige — umetnostnozgodovinska beseda. V uvodnem sestavku podajata avtorja pregled o razvoju umetnosti na Stajerskem v osmih stoletjih. V posebnem poglavju pa je zbran strokovni komentar k slikam. Prav s temi podatki, ki se opirajo na umetnostnozgodovinska dognanja zadnjih let, se dviga nad povprečje umetnostne slikanice. Še več: z uspehom zapolnjuje vrzel, ki jo vse prepogosto občutimo, med strokovno zgoščenimi, topografskimi opisi spome-

nikov na eni in elitnimi publikacijami za umetnostne sladokusce na drugi strani.

Delo je prav gotovo koristno za domačo in tujo rabo. In če se še enkrat povrnem k fotografiji, bi rad povedal, da jo je posnel zgledno, s primerno mero dokumentarnosti in vendar ne nedomiselnostjo eden od avtorjev, dr. Woisetschläger. Šteti mu je v dobro, da se je znal ogniti vabljivostim fotografске učinkovitosti, ki kaj rada spremlja knjige, kakršna je opisano delo, in ki bi jih brez škode lahko pogrešali tudi v nekaterih naših umetnostnozgodovinskih publikacijah iz zadnjega časa.

Sergej Vrišer

JOHANN MICHAEL FRITZ: *Gestochene Bilder. Gravierungen auf deutschen Goldschmiedarbeiten der Spätgotik*. Böhlau, Köln/Graz 1966. 592 strani, 429 slik.

V vrsti knjig o zlatarstvu je v zadnjih desetih letih izšlo mnogo del, od katerih je bilo mogoče nekatera zaslediti tudi v naših knjigarnah. Med njimi so prevladovali predvsem priročniki, kakor npr. Ullstein Silberbuch (Frankfurt/M. 1968), Ullstein Juwelenbuch (Frankfurt/M. 1972), H. Brunner, Altes Tafelsilber (F. Bruckmann, München 1964), M. Mainz, Schönes Silber (Keysersche Verlagsbuchhandlung, München 1964) in G. Taylor, Silver (Penguin Books 1956, 1963). Nekateri izmed teh knjig imajo predvsem reprezentančen značaj, opremljene so z vrsto bogatih barvnih fotografij in z bolj ali manj obsežnimi strokovnimi teksti; taki sta npr. G. Gregoriotti, Gold & Juwelen, Bertelsmann Kunstverlag, Gütersloh, 1971 in W. Holzhausen, E. Kesting, Prachtgefäße, Geschmeide, Kabinettstücke, Wasmuth, Tübingen. V vrsti publikacij o zlatarstvu pa zasluži posebno pozornost knjiga Johanna Michaela Fritza: *Gestochene Bilder s podnaslovom Gravierungen auf deutschen Goldschmiedarbeiten der Spätgotik*, ki je izšla l. 1966 v založbi Böhlau (Köln, Graz). Zaradi neobičajne tematike, tehnostni obdelave in dognanih zaključkov je knjiga vredna, da nanjo opozorimo.

Na prvi pogled se zdi, da raziskuje ozko omejen problem — graviranje nemških zlatarskih izdelkov v pozni gotiki, vendar se pokaže, da je pomen knjige mnogo širši in za preučevanje